

Abstrakt

Provedená analýza jednotlivých pramenů evropského práva včetně judikatury Evropského soudního dvora ve vztahu k problematice pozitivních opatření umožňuje učinit následující zobecňující závěry.

Pozitivní opatření jsou v rámci právního systému Evropské unie pojímána jako jedna z přípustných výjimek ze zásady rovného zacházení, a mohou být tedy uplatňována pouze v případě, pokud jejich zavedení některé z ustanovení primárního nebo sekundárního práva výslovně připouští. Jednotlivé členské státy EU nemají povinnost instituit pozitivních opatření do svých právních řádů v žádné podobě zakotvit. Pokud se však pro zavedení pozitivních opatření rozhodnou, musí být taková národní právní úprava v souladu s obecnou zásadou rovného zacházení podle evropského práva.

Původně byla pozitivní opatření v právním řádu Evropské unie umožněna přijímat pouze za účelem dosažení rovných příležitostí příslušníků obou pohlaví v oblasti přístupu k zaměstnání. S postupem vývoje evropské integrace se však oblast přípustného uplatnění pozitivních opatření významně rozšířila z hlediska osobní i věcné působnosti. Pozitivní opatření je v současnosti přípustné zavádět v oblasti profesního života i ve prospěch skupin osob určité rasy, etnického původu, náboženského vyznání, věku, sexuální orientace nebo zdravotního postižení. Vyrovňovací opatření v zájmu členů určitého etnika nebo rasy je možné uplatňovat dokonce i v oblasti vzdělávání či poskytování zboží a služeb.

Určitou proměnou prošla i formulace podmínek, které jednotlivá ustanovení evropského práva pro uplatnění pozitivních opatření vyžadují. Zatímco původní znění Směrnice o rovném zacházení 76/207/ES připouštělo přijímat pozitivní opatření pouze za účelem podpory rovných příležitostí pro muže i ženy cestou odstraňování stávajících nerovností, tak aktuální znění jednotlivých ustanovení, která uplatnění pozitivních opatření připouštějí, umožňují jejich zavedení či zachování za účelem dosažení úplné rovnosti v praxi. Tento posun ve formulaci podmínek pro uplatnění pozitivních opatření v právním řádu EU by mohl naznačovat rozšíření prostoru pro jejich uplatnění.

Judikatura Evropského soudního dvora však uvedenou změnu podmínek pro uplatnění pozitivních opatření doposud nijak nereflexuje.

Evropský soudní dvůr přistupuje k pozitivním opatřením důsledně jako k výjimce z principu rovného zacházení. Při posuzování souladu vyrovnávacích opatření se zásadou rovného zacházení však Evropský soudní dvůr rozlišuje podle toho, o jaký typ preferenčního zacházení se v konkrétním posuzovaném případě jedná.

Pozitivní opatření, která spočívají v upřednostnění některého z uchazečů o určitou pracovní pozici z důvodu jeho příslušnosti k určité preferované skupině osob, jsou posuzována striktně. Kritérium příslušnosti jednotlivce k určité skupině může být sice zohledněno, ale pouze v případě, že kvalifikace ostatních současně posuzovaných osob je vyrovnaná a právní úprava umožňuje individuální posouzení situace všech uchazečů. Pokud jsou obě tyto podmínky zároveň splněny, tak po-té může mít kritérium příslušnosti k určité skupině osob nakonec rozhodující váhu. Automatická zvýhodnění členů určitých skupin jsou v případě této varianty pozitivních opatření v zásadě vyloučena. Výjimku z tohoto pravidla by vzhledem ke zvláštní pozornosti legislativní úpravy v této oblasti mohla představovat upřednostnění zdravotně handicapovaných osob. Judikatura Evropského soudního dvora však v této oblasti doposud neexistuje.

Naopak pozitivní opatření, která mají podobu pouze nepřímé podpory profesního uplatnění příslušníků doposud znevýhodněných skupin osob, mohou zahrnovat i automatická zvýhodnění v podobě pevných kvót, pokud budou taková zvýhodnění shledána přiměřenými. Posouzení přiměřenosti konkrétních variant pozitivních opatření již Evropský soudní dvůr ponechává na soudních orgánech jednotlivých členských zemí.